

Міністерство освіти і науки України
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Тези

**77-ї наукової конференції професорів,
викладачів, наукових працівників,
аспірантів та студентів університету**

ТОМ 2

16 травня – 22 травня 2025 р.

ОКУЛЬТНІ МОТИВИ ТА ЕЗОТЕРИЧНІ АЛЮЗІЇ У ТВОРЧОСТІ КЛОДА ЛОРРЕНА ТА ЖИВОПИСЦІВ XVII СТОЛІТТЯ

Пряме звернення до окультних чи езотеричних вчень у живописі у XVII ст. часто маскувалося під алегорію, міфологію або біблійні сюжети – через релігійну цензуру й суспільні норми. Проте багато художників того часу, особливо у Північній Європі, мали зв'язки з герметизмом, алхімією, кабалістикою або неоплатонізмом.

Світло у барокових пейзажах і часто виступало метафорою божественної мудрості, істини й містичного просвітлення. Клод Лоррен приділяв світлу першорядне значення: він прагнув створити гармонійний, «ідеальний» світ, що випромінює спокій і красу. Як зазначено в мистецтвознавчих дослідженнях, у композиціях Лоррена світлотіньова побудова була перш за все пластичним фактором, що організував простір і час та водночас естетичним засобом, що привертає і оточує глядача в атмосфері мрії та ідилії. Хоча на поверхні його пейзажі видаються ідеалізованими, вони часто містять структурні та світлові алюзії, пов'язані з алхімічною трансформацією природи та людини. Можна прослідкувати вплив неоплатонізму та герметизму: світло постає як метафора божественного єства, «єдиного», що просвічує матеріальний світ. Часте звернення до античних сюжетів (наприклад, «Прибуття Енея» чи «Аполлон і Сивіла») відсилає до езотеричного змісту міфів, які в епоху бароко трактувалися як носії таємного знання.

Герої у пейзажах Лоррена часто зображуються в переході, подорожі або порозі – метафора алхімічного шляху або містичного переходу між світами. Близький до Клода Лоррена по часу й тематиці Ніколя Пуссен, його твори, як от «Аркадійські пастухи», сповнені езотеричної символіки, натяків на смерть, вічність і герметичні знання. Пуссена іноді прямо пов'язують із знанням кабали та піфагореїзму з чим був тісно пов'язаний і Рембрандт.

Період бароко був насичений впливами герметичної філософії, неоплатонізму та алхімії, що відображалось і в мистецтві. У академічному середовищі XVII ст. добре знали праці Фіцджіно та текст «*Corpus Hermeticum*» – пізньоренесансні переклади давньоєгипетських герметичних текстів, які закріпили ідею божественного світла та трансцендентного знання. Як зазначається, флорентійська академія ще з XV ст. вивчала ці джерела, і в XVII ст. ряд художників опинилися в колі учених, що палко цікавилися езотеричними, філософськими та герметичними темами. Цей інтелектуальний контекст породив прагнення до зображення окультизованих сюжетів.